

Аспірантка Крисько Ж. Л.

Тернопільський національний економічний університет

## ПЕРЕДРЕСТРУКТУРИЗАЦІЙНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено сутність передреструктуризаційної оцінки економічного розвитку підприємств. Виявлено види аналізу і оцінок при проведенні комплексної діагностики підприємства. Визначено основні показники фінансової стійкості підприємства. Обґрунтовано використання рейтингового показника фінансової стійкості будівельного підприємства під час оцінки фінансового стану при проведенні передреструктуризаційної бізнес-діагностики.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання реструктуризацію розглядають як один з істотних напрямів діяльності будь-якого підприємства, ефективним ринковим інструментом підвищення його конкурентоспроможності й досягнення стійкості в стратегічній перспективі.

Реструктуризація передбачає системний характер оптимізації функціонування підприємства. Вона включає багатоаспектний і взаємопов'язаний комплекс заходів, процесів, методів, починаючи з комплексної діагностики підприємства і аж до реорганізації як організаційної структури, так і бізнес-процесів на основі сучасних підходів до управління, зокрема методології управління якістю, реінжиніринга бізнес-процесів, інформаційних технологій і систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теорії реструктуризації підприємства, зокрема, у розробку методів проведення передреструктуризаційної бізнес-діагностики підприємств зробили такі зарубіжні та вітчизняні вчені: Е.М. Королькова, Л.В. Елькіна, І.І. Мазур, С.А. Тітов, В.Д. Шапіро. Проте, відсутність єдиного підходу до проблем реструктуризації, в тому числі, неоднозначність у трактуванні суті та змісту передреструктуризаційної оцінки економічного розвитку підприємств обумовлює різні підходи до її здійснення, вибору відповідних показників такої оцінки.

Метою даного дослідження є поглиблення теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо оцінки фінансового стану будівельного підприємства як складової передреструктуризаційної бізнес-діагностики, висвітлення методики визначення фінансової стійкості на основі рейтингового показника фінансової стійкості будівельного підприємства, який оцінює мінімально необхідний рівень стійкості.

Основні результати дослідження. При ухваленні рішення про необхідність реалізації проекту реструктуризації підприємства важливим є проведення всебічної діагностики, що включає різні аспекти оцінки і аналізу:

- управління підприємством (ефективність);
- бізнесу (аналіз положення на ринку, оцінка бізнесу, точок зростання);
- майна (інвентаризація майна і здійснення реструктуризації майнового комплексу підприємства);

- активів (оцінки чистих активів і ринкові оцінки активів підприємства);
- виробничо-господарської і фінансово-економічної діяльності;
- постачальницько-збутової, цінової, фінансової, інвестиційної і кадрової політики.

Метою передструктуризаційної оцінки економічного розвитку підприємства є виявлення і розуміння проблем підприємства, його слабкі і сильні сторони, місце підприємства на ринку і серед конкурентів, кількісна і якісна оцінка стану підприємства як цілісного організму щодо зовнішнього бізнес-середовища і як складної системи, що включає організаційну, виробничу, фінансову, управлінську структури у всіх їх взаємозв'язках.

Узагальнення відомих у зарубіжній і вітчизняній науковій літературі методичних підходів до передструктуризаційної діагностики підприємства демонструє їх значну різноманітність. Так, Е.М. Королькова [1], І.І. Мазур і В.Д. Шапіро [2] при проведенні діагностики підприємства пропонують використовувати такі види аналізу і оцінок (див. рис. 1): стратегічний аналіз; організаційно-управлінський аналіз; фінансово-економічний аналіз; виробничо-господарський аналіз; аналіз кадрового потенціалу; оцінку бізнесу і підприємства.

Отже, важливим етапом є проведення аналізу діяльності підприємств. При проведенні аналізу економічного розвитку підприємства першочерговим завданням є визначення основних показників.

В економічній літературі протягом багатьох років триває дискусія щодо оцінки ефективності діяльності підприємства за допомогою одного показника або ж необхідності використовувати систему показників. На нашу думку, складний процес економічного розвитку суб'єкта господарювання не можливо охарактеризувати лише одним показником, що пояснює необхідність використання різних груп показників для аналізу з урахуванням мети всіх зацікавлених користувачів і класифікації таких показників.

Тому, аналіз економічного розвитку підприємства має здійснюватися за допомогою цілісної системи показників. Ця система повинна забезпечувати оцінювання обсягів будівельно-монтажних робіт, величину та структуру витрат, фінансово-економічного стану і конкурентоспроможності підприємств.

Важливою складовою передструктуризаційної оцінки економічного розвитку підприємств будівельної сфери є проведення аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості, роль якого значно зросла за умов утвердження в економіці України ринкових відносин, суттєвого розширення прав підприємств у галузі економічної діяльності.

Як зазначає В.Р. Банк, "фінансовий стан визначає конкурентоспроможність підприємства і його потенціал в діловій співпраці, служить гарантом ефективної реалізації економічних інтересів всіх учасників фінансових відносин: як самого підприємства, так і його партнерів" [3, с. 286]. Тобто, одним з інструментів з'ясування конкурентоздатності є аналіз фінансового стану підприємства. Стійкий фінансовий стан підприємства є результатом умілого, прорахованого управління всією сукупністю виробничо-господарських чинників, що визначають результати діяльності підприємства.

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Варто відзначити, що всі показники фінансового стану підприємства перебувають у взаємозв'язку та взаємозумовленості. Тому оцінити реальний фінансовий стан підприємства можна лише на підставі використання певного комплексу показників з урахуванням впливу різних факторів на відповідні показники.

В даний час в світовій обліково-аналітичній практиці для оцінки ефективності господарювання будівельної організації запропоновані і використовуються різні фінансові коефіцієнти. Класифікуючи ці показники, виокремлюють, як правило, шість груп, що характеризують: майновий стан підприємства, його ділову активність, рентабельність, фінансову стійкість, ліквідність (платоспроможність), позицію на ринку цінних паперів. На рис. 2 представлені найбільш використовувані у світовій та вітчизняній практиці показники оцінки фінансово-майнового стану підприємства.

Але, на нашу думку, визначення реального фінансового стану ускладнюється через те, що під час аналізу використовуються значна кількість показників. Деякі з них характеризують діяльність підприємства з позитивного боку, інші — з негативного. Різноманітність і різномірність цих показників ускладнює виявлення загальних тенденцій у фінансовому стані підприємства.

В науковій літературі з метою поєднання в одному показнику багато різних за змістом і назвою, одиницями вимірювання, вагомістю та іншими характеристиками чинників, рекомендується використовувати інтегральний показник. При цьому, при визначенні інтегрального показника необхідно оцінити значимість кожного з показників. Як правило, у такому разі використовуються методи експертних оцінок. Вважаємо, що обмеженість методів експертних оцінок полягає у присутності суб'єктивного елементу і можливості помилкової думки.

Для того, щоб не використовувати метод експертних оцінок для створення якогось оптимального рівня фінансової стійкості, можна визначити мінімально необхідний рівень.

Проаналізувавши праці окремих вчених-економістів [3; 4; 5; 6; 7; 8] та врахувавши особливості функціонування будівельних підприємств, пропонуємо використати для оцінки фінансового стану рейтинговий показник фінансової стійкості будівельного підприємства, який оцінює мінімально необхідний рівень стійкості.

Проведене дослідження наукових розробок щодо оцінки фінансового стану підприємства [4; 6; 7; 8; 9; 10; 11] дозволило виокремити наступні коефіцієнти з рекомендованими нормативними значеннями: абсолютної і поточної ліквідності (Кал і Кпл), автономії (Ка), забезпеченості власними оборотними коштами (Кзвк), швидкої ліквідності (Кшл), фінансування (Кф), маневреності власного капіталу (Кмвк), фінансової стійкості (Кфс), оборотності активів (Коа), рентабельності власного капіталу (Крвк) (див. табл. 1). Ці коефіцієнти не дублюють, а взаємодоповнюють один одного.

## Таблиця 1

Аналітичні показники фінансової стійкості будівельного підприємства

Назва коефіцієнта

Нормативне значення

Економічний зміст

Коефіцієнт абсолютної ліквідності

$0,2 \leq K_{ал}$

$\leq 0,35$

характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість

Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)

$2 \leq K_{пл}$

Для будівельної галузі на рівні 1,85 [8]

загальна оцінка ліквідності активів; показує, скільки гривень поточних активів підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань

Коефіцієнт автономії (платоспроможності)

$0,5 \leq K_{а}$

$\leq 0,7$

характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів; показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами

$0,1 \leq K_{звок}$

$\leq 0,5$

співвідношення величини чистого оборотного капіталу до величини оборотних активів підприємства

Коефіцієнт швидкої ліквідності

$0,5 \leq K_{шл}$

$\leq 1,0$

скільки одиниць найбільш ліквідних активів припадає на одиницю термінових боргів

Коефіцієнт фінансування (фінансової стабільності)

$1,0 \leq K_{ф}$

$\leq 3,0$

забезпеченість заборгованості власними коштами; перевищення власних коштів над позиковими свідчить про фінансову стійкість підприємства

Коефіцієнт маневреності власного капіталу  
 $0,1 \leq K_{мвк}$

частка власних обігових коштів у власному капіталі

Коефіцієнт фінансової стійкості

$0,85 \leq K_{фс} \leq 0,90$

частка стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі

Коефіцієнт оборотності активів

(ділової активності)

$1 \leq K_{оа}$

характеризує ефективність використання підприємством усіх наявних ресурсів, незалежно від джерел їхнього залучення

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу

$0,2 \leq K_{рвк}$

скільки припадає чистого прибутку на одиницю власного капіталу

Складемо рівняння рейтингового показника стійкості, який оцінює мінімально необхідний рівень фінансової стійкості:

(1)

де  $a_i$  – частка  $i$  – го фінансового коефіцієнта в рейтинговому показнику мінімальної фінансової стійкості ( $n = 10$ , кількість коефіцієнтів);

$K_i$  – мінімальне значення  $i$  – го фінансового коефіцієнта.

Для опису рейтингового показника фінансової стійкості будівельних підприємств виберемо такі економічні величини:

$K_1$  – коефіцієнт поточної ліквідності,  $K_1=1,85$  ;

$K_2$  – коефіцієнт оборотності активів,  $K_2=1,0$ ;

$K_3$  – коефіцієнт фінансування,  $K_3=1,0$ ;

$K_4$  – коефіцієнт фінансової стійкості,  $K_4=0,85$ ;

$K_5$  – коефіцієнт автономії,  $K_5=0,5$ ;

$K_6$  – коефіцієнт швидкої ліквідності,  $K_6=0,5$ ;

$K_7$  – коефіцієнт абсолютної ліквідності,  $K_7=0,2$ ;

$K_8$  – коефіцієнт рентабельності власного капіталу,  $K_8=0,2$ ;

$K_9$  – коефіцієнт маневреності власного капіталу,  $K_9=0,1$ ;

$K_{10}$ –коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами,  $K_{10}=0,1$ .

Запишемо для цих коефіцієнтів проміжне рівняння:

$$1,85x + 1,0x + 1,0x + 0,85x + 0,5x + 0,5x + 0,2x + 0,2x + 0,1x + 0,1x = 1,$$

$$6,3 x = 1,$$

$$x = 0,159,$$

Рейтинговий показник фінансової стійкості будівельного підприємства матиме вигляд:

$$\begin{aligned} RK_{фст} = & 0,29 K_{пл} + 0,16 K_{oa} + 0,16 K_{ф} + 0,14 K_{фс} + 0,08 K_a + \\ & + 0,08 K_{шл} + 0,03 K_{ал} + 0,03 K_{рвк} + 0,02 K_{мвк} + 0,02 K_{звок} \end{aligned} \quad (2)$$

Кількісні межі рейтингового показника – від нуля до одиниці. При повній відповідності значень фінансових коефіцієнтів мінімальним нормативним рівням значення рейтингового показника стійкості буде дорівнювати 1. Якщо  $RK_{фст} < 1$ , то стан фінансової стійкості підприємства варто вважати незадовільним.

Практичний розрахунок дозволив виявити деякі особливості і тому пропонуємо встановити низку обмежень:

- 1) перевищення значення будь-якого розрахованого фінансового коефіцієнта від мінімального нормативного рівня більш ніж на 25% не враховується і значення даного показника прирівнюється до нормативного значення;
- 2) із подальшого розгляду виключаються шляхом ототожнення з нулем показники з від'ємним значенням.

Розраховані рейтингові показники фінансової стійкості будівельних підприємств наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Рейтингові показники фінансової стійкості будівельних підприємств Тернопільської області

Підприємство

Роки

2005

2006

2007

2008

ТзОВ "Тернопільбуд"

1,31  
0,81  
1,24  
0,71

ТзОВ "Домобудівник"

0,52  
0,65  
0,47  
0,56

ТзОВ "Добробуд"

0,93  
0,88  
0,98  
0,91

ПП "ТФ "Будівельник"

0,85  
0,75  
0,56  
0,33

ПМП "Фенікс-буд"

1,02  
1,05  
1,35  
1,48

Дані табл. 2 свідчать про зниження ділової активності досліджуваних будівельних підприємств Тернопільської області протягом 2005-2008 рр., оскільки практично у всіх підприємствах рейтинговий показник фінансової стійкості менше 1. Лише рейтинговий показник ПМП "Фенікс-буд" більше за 1 протягом усього періоду, що свідчить про задовільний стан фінансової стійкості даного підприємства.

Висновки. Таким чином, реструктуризація передбачає системний характер оптимізації функціонування підприємства і включає багатоаспектний і взаємопов'язаний комплекс заходів, процесів, методів, починаючи з комплексної діагностики підприємства. Важливою складовою передреструктуризаційної оцінки економічного розвитку підприємств будівельної сфери є проведення аналізу фінансового стану підприємств. Використання рейтингового показника фінансової стійкості будівельного підприємства дасть змогу встановити стан фінансової стійкості підприємства і дозволить в подальшому приймати рішення щодо виду, стратегії і методів реструктуризації.

Список літератури

1. Королькова Е.М. Реструктуризация предприятий: учебное пособие [Текст] / Е.М. Королькова. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. – 80 с.
2. Реструктуризация предприятий и компаний [Текст] / И.И. Мазур, В.Д. Шапиро, С.А. Титов, Л.В. Элькина ; под ред. И.И. Мазур. - М.: Высш. школа, 2000. - 587 с.
3. Банк В.Р. Финансовый анализ: учеб. пособие [Текст] / В.Р. Банк, С.В. Банк, Л.В. Тараскина. - М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. - 344 с.
4. Измайлова К.В. Фінансовий аналіз у будівництві: навчальний посібник [Текст] / К.В. Измайлова. - К.: Київ, 2007. – 236 с.
5. Костирк Р.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник [Текст] / Р.О. Костирко. — Х.: Фактор, 2007. — 784 с.
6. Литвин Б.М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник [Текст] / Б.М. Литвин, М.В. Стельмах. - К.: «ХайТек Прес», 2008. — 336 с.
7. Хелферт Э. Техника финансового анализа [Текст] / Э. Хелферт. — СПб.: Питер, 2003. — 640 с.
8. Загидуллина Г.М. Восстановление платежеспособности строительных организаций [Текст] / Г.М. Загидуллина, А.И. Романова // Экономика строительства. – 2003. – № 1.
9. Постанова Ка Міністрів України ”Про затвердження Положення про передприватизаційну підготовку підприємств” № 1301 від 17 серпня 1998 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1301-98-%EF>
10. Шеремет А.Д. Методика финансового анализа [Текст] / А.Д. Шеремет, Р.С. Сейфулин. — М: ИНФРА-М, 1996. - 176 с.
11. Экономика строительства: учебник [Текст] / Под общей ред. И.С. Степанова. — [3-е изд., доп. и перераб.]. — М.: Юрайт-Издат, 2007. - 620 с.